

Ὁμιλία 19η

(Αποκ. 2, 26-29. 3, 1-2)

Τέλος τῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸν ἐπίσκοπο τῶν
Θυατείρων. Ἡ ἐπιστολή πρὸς τὸν ἐπίσκοπο τῶν
Σάρδεων. Προοίμιο. Ἡ εὐσεβοφάνεια.
Ἀνάγκη ἐγρηγόρσεως.

Μετά ἀπό ὅσα ὁ Κύριος ἀπείλησε πρὸς τοὺς ἀπει-
θοῦντες, ἀγαπητοί μου, στήν ἐπιστολή πρὸς τὸν
ἐπίσκοπο τῶν Θυατείρων, ἔρχεται τώρα νά ἐξαγ-
γείλει τὴν ἀμοιβή καί τὸν ἔπαινο σέ ὅσους νική-
σουν.

«Καὶ ὁ νικῶν καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα
μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ ποιμα-
νεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ, ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμι-
κὰ συντριβήσεται, ὡς καὶ γὰρ εἴληφα παρὰ τοῦ πατρός
μου, καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν πρωϊνόν. Ὁ ἔχων
οὗς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.»¹

Ποιός εἶναι ὁ νικῶν; Εἶναι ἐκεῖνος πού θά ἔχει
μείνει σταθερός ὡς πρὸς τὴν πλάνη τῶν βαθέων τοῦ
Σατανᾶ καί θά ἔχει ἐφαρμόσει τίς εὐαγγελικές ἐντο-
λές, καί αὐτὲς ἕως τὸ τέλος τῆς ζωῆς του.²

1. Ἀποκ. 2, 26-29.

2. Βλ. Ψαλμ. 2, 9. Ἀποκ. 12, 5. 19, 15. Ἐντύπωση προκαλεῖ ὅτι

Καί ποίος εἶναι ὁ στέφανος, ἡ ἀμοιβή; Εἶναι ἡ ἐξουσία ἐπὶ τῶν ἐθνῶν καὶ ὁ πρωϊνός ἀστήρ.

Τό πρῶτο, ὡς πρὸς τὴν ἐξουσία ἐπὶ τῶν ἐθνῶν, εἶναι ὁ πνευματικός ὁριστικός θρίαμβος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῶν ἐθνῶν, καί, μαζί μέ τόν Χριστό, ὅλων τῶν πιστῶν. Καί τό δεύτερο, ὡς πρὸς τόν πρωϊνό ἀστέρα, εἶναι ὁ συνδοξασμός τοῦ νικητοῦ καί ἡ συμμετοχή του στήν δόξα τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος στό τέλος αὐτοῦ τοῦ βιβλίου ἀποκαλεῖ τόν ἑαυτό του ἀστέρα λαμπρό καί πρωϊνό.³ Συνεπῶς, ὅταν ὁ Κύριος λέει ὅτι θά δώσει τόν πρωϊνό ἀστέρα στόν νικητή, καί ἐφόσον ὁ ἴδιος ὁ Χριστός εἶναι ὁ πρωϊνός ἀστήρ, αὐτό σημαίνει ὅτι θά τοῦ δώσει τόν ἑαυτό του, δηλαδή τή δόξα του καί τή θεωρία τοῦ προσώπου του στήν αἰώνια Βασιλεία του.

Ἐδῶ, ἀγαπητοί μου, τερματίζεται ἡ σπουδαιότατη αὐτή ἐπιστολή πρὸς τόν ἐπίσκοπο τῶν Θυατείρων, μέ τὴν γνωστή κατακλείδα: «Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς Ἐκκλησίαις». Δηλαδή ὑπενθυμίζει διαρκῶς τὴν ἀνάγκη αὐτῆς τῆς πνευματικῆς προσοχῆς τῶν πνευματικῶν αὐτιῶν γιὰ τὴν ἀκρόαση καί ἀντίληψη τοῦ θείου θελήματος. Εἶναι μιά ἀνάγκη ἐκτάκτως σπουδαία τό νά ἔχουμε τά αὐτιά τά πνευματικά γιὰ νά ἀκοῦμε τόν λόγο τοῦ Θεοῦ, διότι ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀνάγκη ἐξαρτᾶται τελικά ἡ σωτηρία μας.

τὴν ἀποκλειστική ἐξουσία του αὐτὴ ὁ Χριστός τὴν προσφέρει καὶ στοὺς νικῶντας καὶ τηρῶντας μέχρι τέλους τὰ ἔργα του. Τὴν ἴδια σκέψη βρίσκουμε καὶ στόν Οἰκουμένιο (σ. 55-56), ἀλλὰ καὶ στοὺς Ἀνδρέα καὶ Ἀρέθα Καισαρείας, πού ἀναφέρονται στίς παραβολές τῶν δούλων μέ τίς πόλεις καὶ τὰ τάλαντα (PG 106, 241BC καὶ 545B). Βλ. Λουκᾶ 19, 12-27.

3. Βλ. Ἀποκ. 22, 16.

Καί ἐρχόμαστε, σύν Θεῷ, στήν πέμπτη ἐπιστολή τῆς Ἀποκαλύψεως, πρὸς τὸν ἐπίσκοπο τῶν Σάρδεων.

Γράφει σὸ 3ο κεφάλαιο: «Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον· τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ ἐπὶ πνεύματα τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἐπὶ ἀστέρας· οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῆς, καὶ νεκρὸς εἶ. γίνου γρηγορῶν, καὶ στήρισον τὰ λοιπὰ ἃ ἔμελλον ἀποθνήσκειν· οὐ γὰρ εὗρηκά σου τὰ ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μου. μνημόνευε οὖν πῶς εἴληφας καὶ ἤκουσας, καὶ τήρει καὶ μετανόησον. ἐὰν οὖν μὴ γρηγορήσης, ἦξω ἐπὶ σέ ὡς κλέπτῃς, καὶ οὐ μὴ γνώσῃ ποίαν ὥραν ἦξω ἐπὶ σέ. ἀλλὰ ἔχεις ὀλίγα ὀνόματα ἐν Σάρδεσιν, ἃ οὐκ ἐμόλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιπατήσουσι μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. Ὁ νικῶν οὗτος περιβαλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ οὐ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ὁμολογήσω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ πατρὸς μου καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.»⁴

Λοιπόν: «Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον».

Οἱ Σάρδεις, ἀγαπητοί, ἦταν ἡ παλιά πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῆς Λυδίας καὶ βρισκόνταν νοτίως τῶν Θυατείρων. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀποκαλύψεως, οἱ Σάρδεις ἦταν σέ παρακμῇ, καὶ ἡ ζωὴ τῆς πόλεως αὐτῆς ἦταν μᾶλλον φαινομενική. Κάπως ἔτσι ἦταν καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως αὐτῆς, δηλαδή φαινομενική· ὁ ἐπίσκοπος φυτοζωοῦσε· σάν νά ὑπῆρχε, ἀλλὰ ἦταν νεκρὸς, πνευματικά νεκρὸς.

4. Ἀποκ. 3, 1-6.

Καί λέει τώρα ὁ Κύριος: «τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας».

Ἔχουμε τὴν εἰσαγωγικὴ ἐπιγραφή τῆς ἐπιστολῆς, πού εἶναι παρμένη ἀπὸ τὴν εἰσαγωγή τοῦ ὅλου βιβλίου, καὶ εἶναι μία ἐπιγραφή σπουδαιότατη στό περιεχόμενό της. Στό 1ο κεφάλαιο, στὸν στίχο 4, ἐκεῖ πού στέλνεται ὁ χαιρετισμός ἀπὸ τὸν Ἰωάννη πρὸς τίς ἑπτὰ Ἐκκλησί-ες ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, γράφει: «...ἀπὸ Θεοῦ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων, ἃ ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ἐδῶ σαφῶς ἔχουμε τὸν Ἅγιο Τριαδικό Θεό. Δηλαδή, ἔχετε τὴν εὐλογία ἀπὸ τὸν Θεό Πατέρα, ἀπὸ τὸν Θεό Υἱό, πού ἔγινε ἄνθρωπος, καὶ ἀπὸ τό Πνεῦμα τό Ἅγιο.

Βλέπουμε σαφῶς ὅτι ἐδῶ τό Ἅγιο Πνεῦμα ὀνομά-ζεται *τά ἑπτὰ πνεύματα*. Αὐτὴ ἡ ὀνομασία, *ἑπτὰ πνεύ-ματα*, θέλει νά δηλώσει τό Πνεῦμα τό Ἅγιο μέσα σέ μί-α πληρότητα. Ἀποστολέας δέ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶ-ναι ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὅπως ἀναγράφει καὶ τό *Κατὰ Ἰωάννην* εὐαγγέλιο, ὅπου ὁ ἴδιος ὁ Κύριος λέει: «ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς», πού ἐγὼ θά σᾶς στείλω ἀπὸ τὸν Πατέρα, «τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύ-εται...»⁵.

Ὅστε, ὅταν γράφει στὴν ἐπιγραφή τῆς ἐπιστολῆς *Τά ἐξῆς λέγει ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχει τὰ ἑπτὰ πνεύματα*, εἶναι σάν νά λέει ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς στέλνει τό Ἅγιο Πνεῦμα στὴν πληρότητά του, δηλαδή μέ ὅλες τίς περι-πτώσεις χαρισμάτων καὶ δωρεῶν. Ἐάν ὁ Κύριος, ὁ Ἰη-σοῦς, στείλει τό Πνεῦμα τό Ἅγιο, τότε Αὐτό θά σταλεῖ·

5. Ἰωάν. 15, 26.

ἐάν δέν τό στείλει, δέν θά σταλεῖ. Καί ἔτσι βλέπουμε ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ἐκεῖνος πού ἀποστέλλει τό Πνεῦμα τό Ἅγιο.

Ἀκόμη, ἀναφέρει ὁ ἐπιστολογράφος ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι ἐκεῖνος πού ἔχει στά χέρια του τούς ἐπτά ἀστέρες. Ἀλλά ἤδη δηλώθηκε στήν ἀρχή τοῦ βιβλίου, στήν εἰσαγωγή, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι ἐκεῖνος πού κρατᾷ στά χέρια του τίς ἐπτά Ἐκκλησίες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.⁶ Ὁ ἀριθμός ἐπτά φανερώνει ἀκριβῶς ὁλόκληρη τήν Ἐκκλησία. Ἔτσι, ἀγαπητοί μου, ὁ Ἰησοῦς Χριστός κρατάει καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιο, καί τίς ἐπτά Ἐκκλησίες. Τό νόημα τοῦ ὅλου χωρίου εἶναι αὐτό· ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός στέλνει τό Πνεῦμα του τό Ἅγιο στίς ἐπτά Ἐκκλησίες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, δηλαδή στήν ὅλη Ἐκκλησία.

Ἀλλά ὑπάρχει ἐδῶ κάτι πού ἔρχεται νά μᾶς δημιουργήσει μία ἐντύπωση. Γιατί ἀναφέρει αὐτήν τήν ιδιότητά του ὁ Κύριος, ὅτι κρατᾷ τίς ἐπτά Ἐκκλησίες καί ὅτι ἔχει τό Πνεῦμα τό Ἅγιο, τό ὁποῖο καί ἀποστέλλει; Τήν ἀναφέρει διότι θέλει νά ἀντιπαραθέσει αὐτό τό ἐπιγραφικό στοιχεῖο τῆς ἐπιστολῆς πρὸς τό περιεχόμενο τῆς ἐπιστολῆς, ὅπου θά ὀνοματίσει παρακάτω τόν ἐπίσκοπο πνευματικά νεκρό. Σάν νά τοῦ λέει: Ἐγώ εἶμαι ἐκεῖνος πού δίνω τό Πνεῦμα τό Ἅγιο. Γιατί, λοιπόν, μένεις νεκρός πνευματικά; Γιατί δέν ἐπωφελεῖσαι ἀπό τήν παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, γιά νά ἀσκήσεις, ἐσύ καί ἡ Ἐκκλησία σου, πνευματική ζωή; Αὐτό θέλει νά δηλώσει ἡ ἐπιγραφή τῆς ἐπιστολῆς.

6. Ἀποκ. 1, 16. Βλ. π. Ἀθαν. Μυτιληναίου, *Ἡ Ἀποκάλυψις*, Τόμος Α΄, Ὁμιλία 9η, ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Κομνηνείου, Στόμιον 2023.

Δηλαδή, μέ άλλα λόγια, ἐδῶ ἔχουμε ἕναν ἔλεγχον ἐκ προοιμίου. Ὁ ἔλεγχος αὐτός εἶναι κατά τό νοούμενον· ἀλλά θά γίνει ὁμως σαφής μέσα στό περιεχόμενο τῆς ἐπιστολῆς, στό κύριο σῶμα τῆς.

«Οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῆς, καί νεκρός εἶ.» Γνωρίζω τά ἔργα σου. Μόνο ὄνομα ἔχεις ὅτι ζεῖς πνευματικά· στήν πραγματικότητα ὁμως εἶσαι νεκρός!⁷

Ἀγαπητοί μου, φοβερός λόγος! Φοβερός λόγος! Σ' αὐτόν τόν στίχο πρέπει ὁ καθένας ἀπό μᾶς νά τρομάξει· πρέπει νά βρεῖ τόν ἑαυτό του.

Πολλές φορές πολλούς ἀπό ἐμᾶς μᾶς χαρακτηρίζει μία εὐσεβοφάνεια. Προσέξτε, γιατί κάποτε ἐκεῖνοι πού κουνοῦν τό κεφάλι τους ἅμα τά ἀκοῦνε, τούς χαρακτηρίζει περισσότερο ἢ εὐσεβοφάνεια. Τό λέω αὐτό γιατί πολλές φορές τό ἔχω προσέξει. Σάν νά θέλουν νά ποῦν: Ἐγώ δέν εἶμαι· ἀλλά εἶναι ὁ πλαῖνός μου. Βέβαια, ἀλλοίμονο ἐάν φθάσαμε νά λέμε ἐγώ δέν εἶμαι!

Θά μοῦ πεῖτε: Καί ἄν κανεῖς ἔχει μία αὐτογνωσία καί πραγματικά ἐννοεῖ τόν ἑαυτό του;

Μοῦ φαίνεται, ἀγαπητοί μου, πῶς ὅταν κάποτε

7. «Επιπλήττει τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς ψιλὸν ὄνομα ζωῆς ἐχούση τῆς πίστεως, νεκρωμένη δὲ ἐξ ἀγαθῶν πράξεων.» (Ἀρέθας, PG 106, 549A). Ὁνομα δηλοῖ ἐνταῦθα, κατά τινος, τὴν φήμην, κατ' ἄλλην δὲ οὐχὶ ἀπίθανον ἐκδοχὴν (Zahn) πρόκειται περὶ ὑπαινιγμοῦ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπισκόπου, ἐκ τῶν εὐχρηστούντων ἐν Μικρασίᾳ (Ζώσιμος ἢ Ζωπικὸς ἢ Ζωτίων) (Μπρατσιώτης, σ. 102). Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὡς Θεός, εἶναι ὁ μόνος παντογνώστης καί «ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς», δηλαδή σκέψεις καί συναισθήματα (Ψαλμ. 7, 10. Α' Σαμ. 16, 7. Γ' Βασ. 8, 39. Ἰωάν. 21, 17. Πράξ. 15, 8 κ.ά.). Βλ. Νικολάου Σωτηροπούλου, Ὁ Ἰησοῦς Γιαχβέ, ἐκδ. Ὁ Σταυρός, Ἀθήναι 1988, σ. 189-201.

ποῦν σέ κάποιον κάτι πού τό ἔχει, δέν κουνάει τό κεφάλι του οὔτε μιλάει· μένει ἐκπληκτος. Ἐν σοῦ πῶ ξαφνικά, ἀδελφέ μου, προστά σέ ἄλλους *Εἶσαι κλέφτης!* θά κουνᾷς τό κεφάλι σου; Ἐάν δέν εἶσαι, θά διαμαρτυρηθεῖς· ἐάν ὅμως εἶσαι, θά ἀνοίξουν τά μάτια σου ἀπό ἐκπληξη, γιά τό πῶς μπορῶ ἐγώ νά ξέρω ὅτι εἶσαι κλέφτης, καί νά σέ ἀποκαλῶ ἔτσι προστά σέ τόσο κόσμος· δέν θά κουνᾷς τό κεφάλι σου.

Ἔτσι λοιπόν πολλούς μᾶς χαρακτηρίζει μία εὐσεβοφάνεια. Ὅταν μάλιστα δέν σημειώνουμε βαρειά ἁμαρτήματα –προσέξτε το– καί ἔχουμε ἓνα *σχῆμα εὐσεβείας* καί μία σχετική σεμνότητα, δίνουμε τήν ἐντύπωση στό περιβάλλον μας ὅτι ζοῦμε πνευματική ζωή.

Αὕτή ἡ κατάσταση, κατά τόν ἀπόστολο Παῦλο, εἶναι ἓνα σημεῖο τῶν *ἐσχάτων καιρῶν*. Γράφει στόν Τιμόθεο: «*Τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί*», στίς ἔσχατες ἡμέρες θά ὑπάρξουν δύσκολοι καιροί· «*ἔσονται γάρ οἱ ἄνθρωποι φίλαντοι, φιλάργυροι... ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι*», θά ἔχουν μόρφωση –μόρφωση σημαίνει σχῆμα, ἐμφάνιση ἐξωτερική– θά ἔχουν σχῆμα εὐσεβείας –θά κάνουν εὐλαβῶς τόν σταυρό τους, θά φορᾶνε σεμνά ροῦχα, θά πηγαίνουν στήν ἐκκλησία– ἀλλά τή δύναμη τῆς εὐσεβείας θά τήν ἔχουν ἀρνηθεῖ.⁸

Ὑπογραμμίζω καί σημειώνω ξανά ὅτι ὁ Ἀπόστολος σημειώνει αὕτη τήν κατάσταση σάν ἓνα σημάδι τῶν ἐσχάτων καιρῶν. Δηλαδή, οἱ λεγόμενοι *εὐσεβεῖς ἄνθρωποι* θά εἶναι κατ' ἐπίφασιν εὐσεβεῖς, φαινομενικά,

8. *Β' Τιμ.* 3, 1-5.

θά ἔχουν ἓνα *σχῆμα εὐσεβείας*, ἀλλά δέν θά ἔχουν τήν δύναμη τῆς εὐσεβείας. Λάβετε δέ ὑπ' ὄψιν ὅτι στό *Εὐαγγέλιο* ἡ λέξη *εὐσέβεια* σημαίνει ὅλο τό περιεχόμενο τῆς Πίστεως· τό *μυστήριον τῆς εὐσεβείας* εἶναι ὁ Χριστιανισμός.⁹ Ἀλλά ἓνας ἄνθρωπος πού ζεῖ τήν εὐσέβεια, αὐτός ἔχει τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καί ἔχει δύναμη πνευματική· ἔχει πολλή δύναμη πνευματική! Ὅταν ὅμως ὁ ἄνθρωπος δέν ζεῖ ἀληθινά ἀλλά ἐπίπλαστα, κατ' ἐπίφασιν πού σᾶς εἶπα, ἐξωτερικά, καί στήν πραγματικότητα ἔχει ἀρνηθεῖ τή δύναμη τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, αὐτός ὁ ἄνθρωπος ἐσωτερικά εἶναι ἓνας νεκρός. Μή μᾶς κάνει ἐντύπωση· εἶναι ἓνας νεκρός!

Σήμερα, πολλοί πιστοί, πολλοί θεολόγοι, πολλοί θεολογοῦντες, ἔχουν μεταβάλει τήν θεολογία σέ συζήτηση. Δηλαδή, αὐτή ἡ ἀληθινή, αὐτή ἡ γόνιμη γνώση τοῦ Θεοῦ, πού θά ἔπρεπε –ὅπως ἡ τροφή μέσ στό αἷμα φθάνει μέχρι τό τελευταῖο κύτταρο τοῦ ὁργανισμοῦ– νά φθάνει μέχρι τήν τελευταία ἀκρίτσα τῆς ὑπάρξεώς μας καί νά μᾶς διαποτίζει –γιατί αὐτός εἶναι ὁ σκοπός τῆς θεολογίας· νά μᾶς διαποτίζει καί νά μᾶς κάνει θεοειδεῖς, νά μᾶς κάνει χριστοειδεῖς ἀνθρώπους–, καταλήξαμε τή θεολογία νά τήν κάνουμε συζήτηση, κουβέντα· γίναμε, ὅπως σημειώνει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, *συζητηταί τοῦ αἰῶνος τούτου*.¹⁰ Ἡ θεολογία λοιπόν ἔγινε συζήτηση, καί ὄχι πίστη καί ζωή.

Ἀκόμη, βλέπουμε ὅτι οἱ ναοί κτίζονται λαμπροί καί καταβάλλεται κάθε μέριμνα γιά τήν διακόσμησή τους· ἀλλά ἀμελοῦνται ὅμως οἱ *ζῶντες Ναοί τοῦ Θεοῦ*,

9. *Α΄ Τιμ.* 3, 16.

10. *Α΄ Κορ.* 1, 20.

πού εἶναι οἱ Χριστιανοί.¹¹

Οἱ ναοί ἐκ μέρους τῶν ἐφημερίων – ὄχι τῆς Λαρίσης, ἀλλά τοῦ ὀρθοδόξου χώρου – τυχαίνουν κάθε ἐπιμελείας. Βλέπετε τόν ἐφημέριο νά φροντίζει νά κτίσει τόν ναό, νά βάλει ὠραῖο ξυλόγλυπτο τέμπλο, ὠραῖα καθίσματα, ὠραῖες εἰκόνες βυζαντινῆς τεχνοτροπίας, νά βάλει καί ὠραία μουσική βυζαντινή, νά εἶναι ὅλα λαμπρά, ὅλα ὠραῖα. Καμμία κατηγορία σ' αὐτά. Προσέξτε: καμμία κατηγορία! Ἀλλά ὅταν τό βάρος περιορίζεται στό σημεῖο αὐτό, καί ἐγκαταλείπονται γιά νά ἀραχνιάζουν καί νά γκρεμίζονται οἱ ζῶντες *Ναοί τοῦ Θεοῦ*, πού εἶναι οἱ πιστοί, δηλαδή ὅταν δέν ἀσκεῖται ποιμαντικό ἔργο γιά νά γίνονται οἱ Χριστιανοί μας ζωντανοί *Ναοί τοῦ Θεοῦ*, τότε μπορούμε νά μιλάμε γιά μιá νέκρωση.

Ἐπίσης, φωτίζουν πολυέλαιοι τούς ναούς μας, καί διαλέγουμε μάλιστα τί πολυελαίους θά βάλουμε, πού νά δώσουν κάποτε καί ἓνα ἄς τό ποῦμε μυσταγωγικό κλῖμα, μία μυσταγωγική ἀτμόσφαιρα, ἓνα ὠραῖο φῶς· ἀλλά ἔσβησε, ἀγαπητοί μου, τό φῶς τῶν Χριστιανῶν!

Λέει ὁ Κύριος: «*ὕμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου*»¹². Εἶναι ὅμως οἱ Χριστιανοί φῶτα μέσα στόν κόσμο; Λέει ὁ ἱερός Χρυσόστομος ὅτι καί ἓνας μόνο Χριστιανός, γεμᾶτος μέ φλογερό ζῆλο, μπορεῖ νά διορθώσει ὁλόκληρο δῆμο.¹³ Ὑπάρχει αὐτό σήμερα; Γι' αὐτό εἶπα ὅτι ἔχουμε νέκρωση.

11. Βλ. Α΄ Κορ. 3, 17. 6, 19.

12. Ματθ. 5, 14.

13. «*Ἀρκεῖ εἷς ἄνθρωπος ζήλω πεπυρωμένος ὁλόκληρον διορθώσασθαι δῆμον.*» (Εἰς τοὺς ἀνδριάντας, PG 49, 34· 10).

Ὁρθῶς ἐλέγχθη ὅτι κάποτε τὰ ἅγια Ποτήρια ἦταν ξύλινα, ἀλλά οἱ Χριστιανοί ἦταν χρυσοί· σήμερα ὁμως τὰ ἅγια Ποτήρια εἶναι χρυσά, ἀλλά οἱ Χριστιανοί εἶναι ξύλινοι!

Ἀκόμη, παρατηροῦμε, σέ μιά ἐπίσημη ἡμέρα εὐγνωμοσύνης πρὸς τόν Θεό –ὅπως προχθές, πού ἔγινε δοξολογία στόν μητροπολιτικό μας ναό, ἀλλά καί σέ κάθε μητροπολιτικό ναό κάθε πόλεως, γιά τήν ἐπέτειο τῆς ἀπελευθερώσεως καί λοιπά– ὅτι ὅλη ἡ ἐπισημότητα πού πλαισιώνει τόν χῶρο τοῦ ναοῦ γιά τήν δοξολογία πρὸς τόν Θεό δέν εἶναι παρὰ μία –θά πῶ μόνο μιά λέξη, καί θά περιοριστῶ μόνο σ' αὐτή– μία κουφότητα! Μία κουφότητα, καί τίποτε ἄλλο!

Δικαίως, λοιπόν, ὁ Κύριος θά ἐπαναλάμβανε, σέ κάθε ἐποχή, σέ ὅλους μας, ὅτι ὄνομα ἔχουμε ὅτι ζοῦμε, ἀλλά ἐσωτερικῶς εἴμαστε νεκροί. Ἐξωτερικῶς βλέπει κανεῖς τό στίλβωμα, τό γυάλισμα τῆς εὐσεβείας, ἀλλά ἐσωτερικῶς βλέπει τή νέκρωση.

Μάλιστα ὑπάρχει ἀκόμη καί κάτι ἄλλο, πού δείχνει μιά εὐσεβοφάνεια, μία προοδευτική μάλιστα εὐσεβοφάνεια, ἡ ὁποία ὁμως ἐσωτερικά ἔχει νέκρωση, καί μάλιστα μυρίζει πτωμαῖνη!¹⁴ Αὐτό τό ἄγρευσα ἀπό ἓνα δημοσίευμα· ἐγώ τό πῆρα ἀπό τό περιοδικό *Ὁ Σωτήρ*. Στήν *Καθημερινή* δημοσιεύθηκε, στίς 8 Μαρτίου τοῦ τρέχοντος ἔτους. Τό ἄρθρο δημοσιεύει ὁ ἐπίσκοπος Σηλυβρίας Αἰμιλιανός, ἓνας δικός μας, ὁρθόδοξος ἐπίσκοπος τοῦ κλίματος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μέ τόν τίτλο –προσέξτε, παρακαλῶ, προσέξτε: *Ἡ χριστιανική νέα θεολογία μετατρέπεται σέ κοινωνιολογία!*

14. Βλ. *Ματθ.* 23, 27.

Αὐτός εἶναι ὁ τίτλος τοῦ ἄρθρου. Καί πληροφορεῖ σχετικῶς ὁ συγγραφέας τοῦ ἄρθρου, ὁ ἐπίσκοπος Αἰμιλιανός –δικά του κείμενα– τά ἑξῆς:

Πολλά χριστιανικά κινήματα τά τελευταῖα χρόνια εἰς τήν Λατινικήν Ἀμερικήν καί στήν Εὐρώπην θεμελιώνονται ἐπάνω εἰς τήν ἀρχήν "Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ πραγματοποιεῖται ἐντός τῆς Ἱστορίας ἐδῶ κάτω". Ὁ Χριστός ἦλθε διά νά ἀπελευθερώσῃ τούς δεσμίους ἀπό τήν ἀνέχεια, τήν πτωχείαν καί τήν φυλετικήν διάκρισιν. Κατ' αὐτόν τόν τρόπον ἐπείγει ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ ἀνθρώπου, ὅχι τόσο ἀπό τήν προσωπικήν "ἁμαρτία", ἀλλά ἀπό τό κοινωνικόν μίasma συστημάτων πού ἐπεβλήθησαν ἀπό τήν κοινωνικήν "ἁμαρτία", τήν μαζικήν... Καί ἐπομένως "ἡ θέσις τοῦ γνησίου Χριστιανοῦ εὐρίσκεται στήν πλευρά τοῦ Σοσιαλισμοῦ"¹⁵.

Ὅσοι καταλαβαίνετε καταλαβαίνετε. Χάρηκα πού ἡ κριτική πού ἐγίνε σ' αὐτό τό ἄρθρο ἀπό τό περιοδικό Ὁ Σωτήρ ἦταν ὠραία κριτική. Ἀπερίφραστα τό χαρὰκτηρίζει τό ἄρθρο αὐτό αἰρετικό. Ἀπερίφραστα! Καί ἐγώ θά τό σχολιάσω λίγο περισσότερο.

Ἀγαπητοί μου, προσέξτε. Ὅταν φθάνουμε στό σημεῖο τῆ χριστιανική θεολογία νά τήν κάνουμε κοινωνιολογία καί νά τή μεταβαπτίζουμε σέ νέα θεολογία καί νά λέμε ὅτι αὕτη ἡ νέα θεολογία δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ, ὅπως σαφῶς λέει, ἡ πραγματοποίηση τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ μέσα στήν Ἱστορία ἐδῶ στή Γῆ, αὐτό εἶναι φοβερό! Καί ὅταν λέμε ὅτι ὁ Χριστιανισμός δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ ἀνθρώπου, ὅχι ἀπό τήν ἁμαρτία, ἀλλά ἀπό τήν φτώχεια, ἀπό

15. Περιοδικό Ὁ Σωτήρ, 18-3-1981, ἀρ. φύλλου 953.

τήν δουλεία, ἀπό τίς φυλετικές διακρίσεις, καί γενικά ἀπό ἐκεῖνα τά κοινωνικά συστήματα πού ὑπάρχουν καί κυβερνοῦν τούς ἀνθρώπους πού τούς κάνουν δυστυχησμένους, αὐτό εἶναι αἵρεση! Αὐτό εἶναι ὁ Χριστιανισμός, λένε, αὐτή εἶναι ἡ νέα θεολογία!

Μά εἶναι φοβερό! Διότι, ἂν φτάνουμε νά κάνουμε ἕναν Χριστιανισμό πού θά καλύψει τίς ἀνάγκες, πού θά θεραπεύσει τίς κοινωνικές πληγές –τῆς πτωχείας, τῶν φυλετικῶν διακρίσεων καί λοιπά– καί δέν μᾶς ἐνδιαφέρει τό θέμα τῆς ἁμαρτίας, λέγοντας ὅτι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐδῶ στή γῆ καί ἀγνοοῦμε τόν Οὐρανό –πλήρης σεκουλαρισμός, δηλαδή ἕνας Χριστιανισμός τοῦ νῦν αἰῶνος–¹⁶ τότε πέστε μου τί εἶναι ἡ ἀλήθεια, ἂν ὑποστηρίζεται ὅτι αὐτό εἶναι ἡ ἀλήθεια καί ὁ Χριστιανισμός;

Ἡ ἀλήθεια, ἀγαπητοί μου, εἶναι ἡ μετάνοια! Καί μετάνοια εἶναι ἡ ἐπιστροφή μας ἀπό τήν ἁμαρτία στόν Θεό. Δέν εἶναι ἔργο τῆς Ἐκκλησίας νά τρέχει νά θεραπεύει κοινωνικές πληγές. Προσέξτε· αὐτό εἶναι δευτερεῦον ἔργο. Τό κύριο ἔργο τῆς Ἐκκλησίας εἶναι νά θεραπεύει τήν ἁμαρτία καί νά προετοιμάζει τούς ἀνθρώπους γιά τήν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. «Οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν»¹⁷, διότι δέν ἔχουμε ἐδῶ μένουσα πόλη, μένουσα πατρίδα, πού μένει γιά πάντα· ἐξ ἄλλου ὁ θάνατος τό δείχνει αὐτό. Ὁ Χριστιανισμός ἦλθε νά μᾶς ἀφθαρτίσει καί νά μᾶς ἀθανατίσει. Αὐτά –ἡ ἀφθαρσία

16. Σεκουλαρισμός (*secularism*, ἀπό τό λατινικό *saeculum* = αἰώνας, ἐποχή), ἢ κοσμικισμός, ὀνομάζεται ὁ ἀποχρωματισμός τῶν κοινωνικῶν καί πολιτικῶν θεσμῶν ἀπό κάθε θρησκεία.

17. Ἐβρ. 13, 14.

καί ἡ ἀθανασία– δέν ὑπάρχουν ἐδῶ στή γῆ· ἐδῶ στή γῆ ὑπάρχουν ἀπλῶς οἱ προϋποθέσεις γιά νά πετύχουμε αὐτά. Θά φύγουμε ἀπό ἐδῶ, ἀγαπητοί μου. Δέν εἶναι ἐδῶ ἡ πατρίδα μας, δέν θά ἐγκατασταθοῦμε ἐδῶ.

Ὅταν μάλιστα μιλάμε –καί παλιά σᾶς τό εἶχα πει– γιά κόκκινους καί πράσινους παραδείσους, αὐτό εἶναι αἵρεση κοινωνικῆς διαστάσεως. Αἵρεση! Διότι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι ἐδῶ πάνω στή γῆ. Ὁ Χριστός λέει σαφῶς: «ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν». Καί «ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν» σημαίνει αὐτό πού ὁ Κύριος λέει, ὅτι δέν ἔρχεται «μετὰ παρατηρήσεως»¹⁸. Δέν εἶναι ἓνα καθεστῶς ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἀναγέννηση τοῦ ἀνθρώπου! ἡ ἀναγέννηση τοῦ ἀνθρώπου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ! Αὐτό εἶναι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Καί αὐτό δέν ἔρχεται «μετὰ παρατηρήσεως», μέ τυμπανοκρουσίες καί μέ ἐξαγγελτήρια καί δημοσιεύσεις. Ὁ καθένας βρίσκει τόν δρόμο του, βρίσκει τήν Δαμασκό του,¹⁹ ἀνοίγουν τά μάτια του ἀπ' τό σκοτάδι στό φῶς, βρίσκει τόν Χριστό, καί σώζεται. Αὐτό εἶναι ὁ Χριστιανισμός.

Τώρα, ἐάν οἱ Χριστιανοί, πού βλέπουν γύρω τους τήν ἀδικία, θά ἤθελαν μέ κάθε τρόπο νά βοηθήσουν τούς συνανθρώπους τους νά μήν εἶναι φτωχοί, νά ἐπικρατεῖ ἡ δικαιοσύνη ἐπὶ τῆς γῆς καί λοιπά, αὐτά εἶναι ἐπιπτώσεις τοῦ ἔργου τῆς σωτηρίας· δέν εἶναι τό κύριο

18. Λουκᾶ 17, 20-21.

19. Ἡ Δαμασκός εἶναι ἡ πόλη-ὁρόσημο γιά τόν ἀπόστολο Παῦλο, ἀφοῦ στὸν δρόμο πρὸς αὐτὴν σημειώθηκε ἡ θαυμασὴ μεταστροφή του, καί ἀπὸ ἀπηνῆς διώκτης τοῦ Εὐαγγελίου ἔγινε διαπρύσιος κηρύκας του. Βλ. Πράξ. 9,1-31. 26,13. Γαλ. 1,15-16. Α' Κορ. 9,1.

ἔργο τοῦ Χριστιανισμοῦ. Δέν ἦλθε ὁ Χριστός, ἀγαπητοί μου, νά ἐπιβάλλει τή δικαιοσύνη ἐπὶ τῆς γῆς μέ τήν ἔννοια πού τή θέλουν τά κοινωνικά συστήματα.

Κάποτε ἓνας νεαρός πῆγε καί εἶπε στόν Κύριο: *Διδάσκαλε, θέλω νά γίνεις διαιτητής ἀνάμεσα σ' ἐμένα καί τόν ἀδελφό μου στήν περιουσία τήν πατρική. Καί ὁ Κύριος τοῦ εἶπε: «Ἄνθρωπε, τίς με κατέστησε δικαστήν ἢ μεριστήν ἐφ' ὑμᾶς;». Καί ἀντί νά μιλήσει καί νά πεῖ ἢ νά κάνει κάτι, ἀντί νά ἐπιβάλλει τήν κοινωνική δικαιοσύνη, ἔστω καί ἐν ἐμβρύῳ, ἔστω καί ὑποδειγματικά, γιά νά τό δοῦμε ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι οἱ μετέπειτα καί νά ἀσκήσουμε αὐτήν τήν δικαιοσύνη ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τά καλούπια τῶν κοινωνικῶν συστημάτων, τί ἔκανε ὁ Κύριος; στράφηκε πρὸς τοὺς γύρω του καί λέει: «ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ πάσης πλεονεξίας»!²⁰*

Ποιό κοινωνικό σύστημα εἶναι ἐκεῖνο πού θά μπορούσε νά περιορίσει τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς πολίτες, καί νά τοὺς συνιστοῦσε νά μὴν εἶναι πλεονέκτες καί φιλάργυροι; Ποιό; Σᾶς ἐρωτῶ· ποιό; Μόνο ὁ Χριστιανισμός ζητάει τήν πτωχεία, τήν θεληματική πτωχεία. Ποιό κοινωνικό σύστημα θά μιλοῦσε γιά πτωχεία; Καί πόσοι πολίτες θά ἀκολουθοῦσαν ποτέ ἓνα σύστημα κοινωνικό πού θά μιλοῦσε γιά πτωχεία; Θά πετοῦσαν ἔξω καί πέρα μακριά ἐκεῖνον πού θά μιλοῦσε γιά πτωχεία!

Ἄς βγεῖ πάνω σ' ἓνα μπαλκόνι, παρακαλῶ, ἐκεῖνος πού θέλει νά κάνει προεκλογικό ἀγώνα καί νά πεῖ Ἀγαπητοί μου, ψηφίστε με, κι ἐγὼ θά σᾶς κάνω ὅλους πτωχοὺς!... Ἄν εἶναι δυνατόν νά βγεῖ αὐτός ποτέ βου-

20. Λουκᾶ 12, 14-15.

λευτής ἢ πρόεδρος Δημοκρατίας καί λοιπά... Θά ἔβγαινε ποτέ; Μά ποτέ. Κι ὅμως ὁ Χριστός αὐτό εἶπε: «μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι –μέ τή θέλησή τους– ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»²¹! Οἱ φτωχοὶ στήν τσέπη· ὅχι οἱ φτωχοὶ στό μυαλό!²²

Λοιπόν, μή μιλάμε γιά τέτοια πράγματα· εἶναι παρεκτροπή. Ὁ Χριστιανισμός εἶναι σωτηρία τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματος. Νομίζω ὅτι πρέπει νά τοποθετηθεῖ πάλι τό θέμα καί ἡ ἔννοια τῆς σωτηρίας. Ὅταν λέμε *σωτηρία*, τί ἐννοοῦμε;

Σωτηρία, βλέποντας καί ἐρμηνεύοντας ὁρθόδοξά τόν λόγο τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ διάσωση τοῦ ὅλου ἀνθρώπου, ὅταν νικηθεῖ ὁ θάνατος καί ἡ ἁμαρτία· ἡ ἁμαρτία στήν ψυχή, ὁ θάνατος στό σῶμα, μέ τήν ἐξανάσταση τῶν νεκρῶν. Αὐτό θά πεῖ *σωτηρία*. Μ' αὐτή τήν ἔννοια ὁ Χριστός λέγεται *Σωτήρας*, γιατί ἀναστήθηκε ἀπό τούς νεκρούς, γιά νά μᾶς ἀναστήσει κι ἐμᾶς. Αὐτό θά πεῖ *σωτηρία*, καί τίποτε ἄλλο. Ξαναλέω ἄλλη μιὰ φορά: ὅλα τά ἄλλα εἶναι παρεκτροπές, εἶναι αἵρεση... ἀπερίφραστα εἶναι αἵρεση!

Σημειώνω λοιπόν –γι' αὐτό καί σᾶς ἀνέφερα αὐτό τό σχόλιο· γιατί μοῦ ἔκανε ἐντύπωση– ὅτι ὅταν μιλάμε μέ τέτοια ἔννοια γιά τόν Χριστιανισμό καί τούς Χριστιανούς μας, ἔχουμε βέβαια ἓνα *σχῆμα εὐσεβείας*, ἀλλά τήν *δύναμη τῆς εὐσεβείας* τήν ἔχουμε ἀρνηθεῖ. Διότι τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ δέν ἔρχεται σέ τέτοιες καταστάσεις. Ἐχουμε ἐσωτερική νέκρωση. Ναί!

21. *Ματθ.* 5, 3.

22. Βλ. π. Ἀθανασίου Μυτιληναίου, *Ἡ Ἀποκάλυψις*, Τόμος Α', Ὁμιλία 11η, ἐκδ. Ἱ. Μ. Κομνηνείου, Στόμιον 2023, σ. 349 κ.έ.

«Γίνου γρηγορῶν»²³, γίνε ξυπνητός! ξύπνα! Γνωρίζω τὰ ἔργα σου· φαίνεσαι νά εἶσαι ζωντανός, ἀλλά εἶσαι νεκρός· γίνε ἄγρυπνος, λοιπόν!

Χρειάζεται ἀφύπνιση. Χρειάζεται αὐτοκριτική, καί μάλιστα γόνιμη αὐτοκριτική. Ἀπαιτεῖται –ὅσο ποτέ ἄλλοτε μοῦ φαίνεται στήν ἐποχή μας– μιᾷ ἀναθεώρηση τῆς πορείας μας, μέ βάση αὐτά πού σᾶς ἔλεγα προηγουμένως· ἀναμφισβήτητα, μιᾷ ἀναθεώρηση τῆς πορείας μας! Ὅχι ἀναθεώρηση γιά νά πέσουμε σέ μοντέρνες θεωρίες, ἀλλά μιᾷ ἀναθεώρηση γιά νά ξαναγυρίσουμε στά σωστά χνάρια τοῦ Εὐαγγελίου.

Ὁ τίτλος, ἀγαπητοί μου, εἶμαι ὀρθόδοξος Χριστιανός πρέπει νά ποῦμε ὅτι σήμερα δέν εἶναι ἓνα δεδομένο, ἀλλά ἓνα ζητούμενο. Δέν μπορῶ νά λέω Εἶμαι ὀρθόδοξος Χριστιανός, ἀλλά νά ρωτῶ: Εἶμαι ὀρθόδοξος Χριστιανός; Εἶναι ζητούμενο.

Πρέπει, ἀκόμη, νά ρωτᾶμε: Πράγματι, ἡ Ἑλλάδα κατοικεῖται ἀπό Ἑλληνες ὀρθόδοξους Χριστιανούς; Ἄν πράγματι κατοικεῖται, τότε Ἅγιος ὁ Θεός! Τότε μόνο θά παύσουμε νά εἶμαστε νεκροί, ὅταν ἡ ζωσα παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀναρριπίζει τίς καρδιές μας καί τήν πατρίδα μας.

Ἀλλά δέν ξέρω ἂν σήμερα τό Πνεῦμα τό Ἅγιο κατοικεῖ πάνω ἀπό τήν πατρίδα μας! Πόσο φοβᾶμαι ὅτι ἐφαρμόζεται ἐκεῖνο τό λεγόμενο, οὕς ὁ Θεός βούλεται ἀπολέσαι μωραίνει!²⁴ Πόσο φοβᾶμαι ὅτι σήμερα

23. Ἀποκ. 3, 2. Βλ. Ματθ. 26, 41.

24. Πρβλ. Θεοδωρήτου Κύρου, *Ἑρμηνεία τῶν δεκατεσσάρων ἐπιστολῶν*, PG 82, 37, 11-12: «Κύριος σοφίζει τυφλούς, καί ἀποστρέφει φρονίμους εἰς τὰ ὀπίσω, καί τήν βουλὴν αὐτῶν μωραίνει».

πάσχουμε από μία μωρία! Όλοι μας! Όλοι μας... και ό τελευταίος γονιός, όλοι μας, και κληρικοί και λαϊκοί, και οί τελευταίοι πολίτες, πάσχουμε από μία μωρία! Τό κλίμα τής έποχής, ό τρόπος πού ζοῦμε, ό τρόπος πού σκεφτόμαστε, δυστυχώς, έχουν αλλάξει αὐτά, και δέν ξέρω πιά ἄν τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ βρίσκεται πάνω από τήν πατρίδα μας και μέσα στίς καρδιές μας!

Ἀγαπητοί μου, τό ξέρετε ὅτι ό μέσος Ἕλληνας, αὐτός δηλαδή πού καταλαβαίνει τήν ἐφημερίδα πού διαβάζει, ἔχει αλλάξει νοοτροπία στό θέμα τής πίστεως; Ἐχει γίνει τέτοια πλύση ἐγκεφάλου... από δεκαετίες!

Ἀγαπητοί μου, από τόν καιρό πού ἡ Τουρκία ἤρθε ὡς κατοχή ἐδῶ στήν Ἑλλάδα, τετρακόσια χρόνια, γιά νά μήν πῶ κι ἀκόμη πιά μπροστά, οί ξένες προπαγάνδες τοῦ Προτεσταντισμοῦ και τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ ἀσκοῦσαν τόν προσηλυτισμό τους, και σ' αὐτόν τόν χῶρο τόν ἡπειρωτικό τής Ἑλλάδος, και στή Μικρά Ἀσία, και στούς Ἁγίους Τόπους, παντοῦ, σέ ὅλο τόν χῶρο, και στή Βουλγαρία, και στή Σερβία... ἀσκοῦσαν προσηλυτισμό· γιά νά μήν πῶ και πιά μπροστά, από τούς χρόνους ἀκόμη τοῦ Βυζαντίου· διαβάστε λίγο Ἱστορία, και θά τό δεῖτε αὐτό.²⁵

25. Πρόκειται γιά τούς Προτεστάντες ἀλλά και Παπικούς μισσιονάρους (ιεραποστόλους), ὅπως εἶναι οί Ἰησουῖτες, οί Καπουκῖνοι, οί Φραγκοσυριανοί, οί Δομινικανές και οί Οὐρσουλίνες μοναχές, οί Οὐνῖτες κ.ἄ. Ἐδρασαν στήν Ἑλλάδα κατά τήν ἐποχή τής τουρκοκρατίας, εἰδικά από τόν 17ο ἕως τίς ἀρχές τοῦ 19ου αἰῶνα, ὡς ἀπεσταλμένοι τῶν Ἐκκλησιῶν τους σέ μακρινές χῶρες, γιά νά κηρύξουν ἐκεῖ τόν Χριστιανισμό, ἢ μᾶλλον γιά νά προσηλυτίσουν Ὀρθοδόξους στά δικά τους δόγματα. Σέ μερικές περιοχές στήν Ἑλλάδα, ἐπὶ τουρκοκρατίας, και εἰδικά σέ νησιά ὅπως ἡ Πάρος,

Ἔ, λοιπόν, σιγά-σιγά, σιγά-σιγά –μακρόπνοα σχέδια ὅλα αὐτά... μακρόπνοα!– ὅλες αὐτές οἱ ἐνέργειες ἔφεραν τά πράγματα σέ μιά στάθμη. Ἡ στάθμη εἶναι τούτη· ὅτι ὁ σημερινός μέσος Ἕλληνας ἔχει ἀλλάξει νοοτροπία. Ὁ σημερινός μέσος Ἕλληνας δέν ἔχει πλέον ὀρθόδοξη χριστιανική νοοτροπία! Πρέπει νά σᾶς πῶ ὅτι αὐτό εἶναι τό φοβερό καί τό φρικτό, καί, γιά κάποια πολλά-πολλά χρόνια, ἴσως καί ἀνεπανόρθωτο!

Ἔτσι, μή περιμένουμε νά ποῦμε ὅτι θά ἔρθουν νά προσβάλουν τήν Πίστη μας ἀπ' ἔξω· ἤδη ἔχει προσβληθεῖ! Μία μόνη κίνηση νά γίνει γιά μιά στιγμή, θά δεῖτε ὅτι ὁ λαός δέν θά διαμαρτυρηθεῖ. Αὐτό εἶναι τό δυστύχημα. Ὑπῆρξαν ἐποχές πού ὁ λαός ξεσηκωνόταν· τώρα ὁ λαός δέν θά διαμαρτυρηθεῖ, τόσο διότι ἡ νοοτροπία του ἔχει ἀλλάξει, ὅσο καί διότι ἀδιαφορεῖ.

Κάποτε αὐτά τά πράγματα, τῆς Πίστεως τά πράγματα, ἦταν ἡ ζωή τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ πιστοῦ. Σήμερα

ὡς τά τέλη τοῦ 18ου αἰῶνα, ὁ Καθολικός ἱερέας λειτουργοῦσε καί τελοῦσε ὅλες τίς ἐνοριακές ἀκολουθίες, χωρίς κανεῖς Ὁρθόδοξος νά τόν ἐμποδίζει. Κοινή μάλιστα Λειτουργία γινόταν τό Μ. Σάββατο καί τήν 16η Αὐγούστου μέσα στόν ἀρχαιότερο καί πολυτελέστερο ναό τῶν Ὁρθοδόξων, στή γνωστή Ἱερὰ Μονή τῆς Ἑκατονταπυλιανῆς, ὅπου κατὰ παλαιότατη παραχώρηση εἶχαν ιδρύσει οἱ Καθολικοί ἱερό βῆμα πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγ. Ἀντωνίου τοῦ Παταβίνου. Τά φαινόμενα ἐπιγαμίας μεταξύ Ὁρθοδόξων καί Παπικῶν ἦταν συνηθισμένα. Ἐπίσης κάνει ἐντύπωση πὼς οἱ Ἕλληνες πού δέχτηκαν τόν προσηλυτισμό καί ἔγιναν Παπικοὶ σὺν δόγμα κράτησαν οὐδέτερη στάση κατὰ τήν ἐλληνική ἐθνική ἐπανάσταση τοῦ 1821, ἀποφεύγοντας νά πάρουν τό μέρος τῶν Ἑλλήνων, πού ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον ἦταν Ὁρθόδοξοι, ἢ τῶν Τούρκων Μουσουλμάνων. Τέλος, πολλοὶ ἱεραπόστολοι τῆς Δύσεως ἔδρασαν καί δροῦν ἀκόμη καί σήμερα στά Βαλκάνια, τῇ Μέσῃ Ἀνατολῇ κ.ἀ.

δέν εἶναι ἡ ζωὴ του. Ἡ ζωὴ του εἶναι οἱ *μπίζνες*, εἶναι ἡ καλοπέραση, εἶναι οἱ *ὑποθέσεις*... –τὴ βάζω ἐντός εἰσαγωγικῶν τῇ λέξει. Αὐτό εἶναι ὅλο. Δέν ἐνδιαφέρεται σήμερα γιὰ τὴν Πίστη του· ὅποτε ἔχουμε νέκρωση!

Ἀλλοίμονό μας ὅμως. Γρήγορα θά δουλωθοῦμε· θά δουλωθοῦμε πνευματικά· θά χάσουμε αὐτόν τόν πολύτιμο θησαυρό τῆς Ὁρθοδοξίας μας· θά τόν χάσουμε! Δέν ξέρω ποιοί θά τόν κρατήσουν. Ἀλλά ἤδη ἔχει χαθεῖ· τί λέω ὅτι θά τόν χάσουμε... ἤδη ἔχει χαθεῖ! Μὴ ὀδυρόμαστε ὅμως. Ἄν ἐδῶ μερικοὶ ἄνθρωποι ἀκοῦτε αὐτά πού ἀκοῦτε, σᾶς παρακαλῶ καὶ σᾶς ἱκετεύω ἄς προσέξουμε νὰ μείνει ἡ νοστοροπία μας ὀρθόδοξη· ὀρθόδοξη χριστιανική! Νὰ εἴμαστε πνευματικοὶ ἄνθρωποι. Ὅχι νὰ ἔχουμε ἀπλῶς *σχῆμα εὐσεβείας*, ἀλλὰ νὰ ἔχουμε ἀληθινὴ πνευματικὴ ζωὴ.

«Καὶ στήρισον τὰ λοιπὰ ἃ ἐμελλον ἀποθνήσκειν»²⁶ λέει ὁ Κύριος στὸν ἐπίσκοπο. Καὶ νὰ στηρίζεις τὰ ὑπόλοιπα μέλη, ἐκεῖνα πού ἀκόμα εἶναι ὑγιῆ, γιατί ἐάν δέν τὰ φροντίσεις θά πεθάνουν.

Ὁ στίχος φανερώνει ὅτι ὑπῆρχε στήν Ἐκκλησία τῶν Σάρδεων καὶ ὑγιῆς μερίδα πιστῶν, πού δέν εἶχε δεχθεῖ ἐπιδράσεις νεκρώσεως τῆς ψυχῆς.²⁷

Προσέξτε ὅμως. Ποιές εἶναι αὐτές οἱ ἐπιδράσεις νεκρώσεως τῆς εὐσεβείας; Ποιά εἶναι ἐκεῖνα πού νεκρώνουν τὴν εὐσέβεια μέσα στήν ψυχὴ τοῦ ὀρθόδοξου Χριστιανοῦ;

26. Ἀποκ. 3, 2.

27. Πρὸς μὲν τό "στήρισον", κείμενον ἐνταῦθα ἐν ἠθικῇ ἐννοίᾳ, πρβλ. Λουκᾶ κβ' 32· πρὸς δέ τὴν ὅλην φράσιν, πρβ. Ἰεζεκ. λδ' 4. 16. (Π. Μπρατσιώτης, σ. 102-103)

Εἶναι πολλά· εἶναι πάρα πολλά· θά πῶ ὅμως τά πιό σημαντικά. Τά ξέρετε· δέν σᾶς εἶναι ἄγνωστα. Εἶναι τό ρυπαρό ἔντυπο. Εἶναι ὁ κινηματογράφος, πού ἔχει ξεπεράσει κάθε ὅριο ντροπῆς. Εἶναι τό θέατρο, πού ἀκολουθεῖ σέ ξετσιπωσιά τόν κινηματογράφο. Εἶναι ἡ τηλεόραση, πού συναγωνίζεται τά δύο πρῶτα, κινηματογράφο καί θέατρο. Εἶναι τό ρεῦμα τῆς μόδας, σέ ὅλες τίς πλευρές του. Εἶναι ἡ κοσμική ζωή. Καί ἄλλα πολλά. Αὐτά τά ξέρετε ὅλοι σας· εἶναι πολύ χονδρικά. Ἐγώ θά ἔλεγα καί ἓνα ἀπό ἐκεῖνα πού δέν ὑποπτευόμαστε ὅτι μπορεῖ νά ξεραίνουν τήν ψυχή. Αὐτό εἶναι καί ἓνα μὴ ὀρθόδοξο κήρυγμα!

Ἐπανελημμένως γίνονται κηρύγματα, ἀπό ἄμβωνος, πού δέν ἔχουν τήν πνοή τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀλλά ἔχουν μιά εὐσεβιστική διάσταση, καί ἔρχονται ἀπλῶς νά βοηθήσουν, ὅπως λένε, νά ξεκουράσουν τόν σύγχρονο κουρασμένο ἄνθρωπο... Τώρα, ἂν πρέπει νά ρωτήσουμε τί ἐννοοῦν *κουρασμένο ἄνθρωπο* καί τί ἐννοοῦν νά *ξεκουράσουν* τά κηρύγματα αὐτά τόν *κουρασμένο ἄνθρωπο*, ἐκεῖ θά βρεθοῦμε, ἀγαπητοί μου, μπροστά σέ ἓνα χάος, σέ μία ἄβυσσο! Τοῦτο σᾶς λέω· ὑπεύθυνος εἶναι ὁ ἄμβωνας. Ὑπεύθυνος! σοβαρά ὑπεύθυνος!... Ἐνα ὀρθόδοξο κήρυγμα πάντοτε συγκρατεῖ, πάντοτε διαφωτίζει, πάντοτε δίνει στοιχεῖα ὑγείας.²⁸

28. Καί ἀπ' αὐτό τό σημεῖο φαίνεται τό πόσο σημαντικό ἦταν γιά τόν μακαριστό Γέροντά μας π. Ἀθανάσιο Μυτιληναῖο τό κήρυγμα. Πρὸ ὀφθαλμῶν εἶχε τήν προτροπή τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς τόν Τιμόθεο: «Σπούδασον σεαυτὸν παραστήσαι τῷ Θεῷ ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας» (Β' Τιμ. 2, 15). Βλ. Ὁμιλία 18η, ὑπόσημ. 27. Πρβλ. Ἱερ. 31, 10.

Θά σᾶς ἀναφέρω ἓνα ἱστορικό παράδειγμα, γιὰ νά δεῖτε τί σημαίνει ὀρθόδοξη παρουσία, ἔστω καί ἂν ἀκόμη δέν ἀκούγεται ἀπό τόν ἄμβωνα, ἀλλά εἶναι μιά παρουσία.

Ὅπως θά ξέρετε, τά Ἑπτάνησα δέν καταλήφθηκαν ἀπό τοὺς Τούρκους· εἶχαν ὅμως ἄμεση τήν ἐπίδραση τῆς Ἰταλίας, καί συνεπῶς τοῦ δυτικοῦ πνεύματος, τῆς δυτικῆς νοοτροπίας καί τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ. Πῶς κατάφεραν τά Ἑπτάνησα νά μείνουν ὀρθόδοξα; Πῶς τό κατάφεραν; Νά ἓνα ἐρώτημα.

Εἶχε θεθεῖ ἓνα φράγμα, ἀθέατο ἴσως, ἀλλά ζωντανό καί ἰσχυρό, ἀπό τήν Κέρκυρα μέχρι τήν Ζάκυνθο, ἓνα φράγμα μιᾶς ζωντανῆς ὀρθόδοξης παρουσίας· καί ἦταν ὁ ἅγιος Σπυρίδων, ὁ ἅγιος Γεράσιμος καί ὁ ἅγιος Διονύσιος! Τό φανταστήκατε ποτέ; Τό φανταστήκατε; Αὐτό τό πλέγμα κράτησε τά Ἑπτάνησα, ἀλλά καί τήν ὑπόλοιπη ἡπειρωτική Ἑλλάδα, σάν κυματοθραύστης τῶν μανιασμένων κυμάτων τῆς πεθαμένης Εὐρώπης. Naί, τῆς πεθαμένης... καί τῆς αἰρετικῆς καί τῆς ἀρειανικῆς Εὐρώπης! Μάλιστα!

Καταλαβαίνετε λοιπόν, ἀγαπητοί μου, τί εἶναι ἡ παρουσία ἑνός ἁγίου, ἔστω καί νεκροῦ; Εἶναι ζωντανός ὁ ἅγιος, ὁ ὀρθόδοξος! Ἐνῶ σήμερα ἔχουμε ζωντανούς ἀνθρώπους, πού εἶναι νεκροί! Γι' αὐτό σᾶς εἶπα ὅτι μιά ζωντανή παρουσία ἑνός ὀρθοδόξου κηρύγματος ἀλλά καί ζωντανῶν Χριστιανῶν θά μπορούσαν νά ἀποτελέσουν πραγματικό φράγμα γιὰ νά μὴν ἄλωθεῖ ὁ λαός μας ἀπό τή φθορά τῆς Δύσεως.

Πάντως ἡ παραγγελία τοῦ Κυρίου εἶναι νά στηρίξει ὁ ἐπίσκοπος ἐκείνους πού δέν παρασύρθηκαν. Ἄλ-

λά ὅπωςδὴποτε κι αὐτοὶ θά νεκρώνονταν πνευματικῶς, ἂν δέν λαμβανόταν πρόνοια προφυλάξεώς τους.

Ἐδῶ, ἀγαπητοὶ μου, αὐτό τό σημεῖο θέλω νά τό προσέξετε. Σᾶς παρακαλῶ, ἐπαναλαμβάνω, προσέξτε. Βλέπω ἀμέριστη τήν προσοχή σας, ἀλλά ὑπογραμμίζω. Εἶναι τό μέγα πρόβλημα τῆς προφυλάξεως τῶν πιστῶν ἀπό ἓναν κόσμο φοβερῆς διαφθορᾶς καί καταλύσεως τῶν πάντων. Ζωτικότατο πρόβλημα· πῶς θά φυλάξουμε τά ὑγιῆ μέλη τῆς Ἐκκλησίας νά μή μολυνθοῦν καί νά μείνουν στή θέση τους.

Εἶναι ἀξιοπαρατήρητο ὅτι ἡ προληπτική ἀγωγή εἶναι σπουδαιότερη ἀπό τήν θεραπευτική.²⁹ Ὅταν λέει ὁ Κύριος στόν ἐπίσκοπο στήριξε τά λοιπά μέλη τῆς Ἐκκλησίας σου, θέλει νά πεῖ: Αὐτούς πού δέν ἔπασαν στήριξέ τους. Ἄμα πέσουν, ἅμα νεκρωθοῦν, εἶναι δύσκολο νά τούς ζωντανέψεις μετὰ.

Εἶναι σάν νά λέμε –ἄς ποῦμε, ἐδῶ στήν πόλη μας– ὅτι τό μίasma τοῦ Χιλιασμοῦ δέν πρέπει νά μείνει. Γι' αὐτό δέν πρέπει νά ἀσκήσουμε θεραπευτική ἀγωγή τόσο, ὅσο προληπτική ἀγωγή. Θά πρέπει νά βοηθήσουμε τούς ἀνθρώπους μας, τούς πιστούς μας, νά κατανοήσουν τί εἶναι ἡ Ὁρθοδοξία, καί τότε ἀπό μόνοι τους θά εἶναι σέ θέση νά μή δεχθοῦν ποτέ τό μίasma τῆς αἵρέσεως, παρὰ νά πᾶμε νά θεραπεύσουμε ἓναν πού προσβλήθηκε ἀπό τήν αἵρεση. Αὐτό εἶναι πολύ δυσκολότερο, καί τά ἀποτελέσματα θά εἶναι πολύ πενιχρότερα· ἐνῶ εἶναι πλούσια τά ἀποτελέσματα μέ μία προληπτική ἀγωγή, καί τό ὑπογραμμίζω.

29. Ἀσφάλεια ἔστι τὸ προνοεῖν καὶ προλαμβάνειν· τὸ δὲ προνοεῖν καὶ προλαμβάνειν κρεῖττόν ἐστι τοῦ θεραπεύειν (Ἱπποκράτης).

Καί τώρα τίθεται τό ἐρώτημα: *Πῶς θά στηριχθοῦν καί θά φυλαχθοῦν τά ὑγιῆ μέλη τῆς Ἐκκλησίας σήμε-
ρα; Δέν εἶναι σπουδαῖο θέμα;*

Ὑπάρχουν τρεῖς τρόποι: ἡ *συνύπαρξη*, ἡ *ὑπαρξη* καί ἡ *ἀπομόνωση*.

Καί, πρῶτα-πρῶτα, ὅταν λέμε *συνύπαρξη* –στήν ἀρνητική της βέβαια πλευρά– ἐννοοῦμε ὅτι ὁ πιστός συνυπάρχει μέσα στόν κόσμο μέ τούς ἀνθρώπους τοῦ κόσμου, ὅπως ἀκριβῶς γίνεται σήμερα. Δηλαδή *συνύπαρξη* θά σήμαινε ἐδῶ νά ζεῖ ὁ πιστός ὅπως ἀκριβῶς ζεῖ ὁ κόσμος. Εἶναι αὐτό τό ἄνοιγμα τῆς Ἐκκλησίας πού παρατηροῦμε σήμερα, νά θέλει δηλαδή νά δεχθεῖ κάθε κοσμική εἰσβολή καί νά κοσμικοποιηθεῖ.

Ἀνοίγουμε τίς πόρτες τῆς Ἐκκλησίας διάπλατα καί λέμε: *Περάστε, κύριοι. Τί ἀπαιτήσεις ἔχετε; Τί θέ-
λετε; Θέλετε στή Λατρεία κιθάρα; Νά σᾶς τή βάλουμε
τήν κιθάρα στή Λατρεία. Τί ἄλλο θέλετε; χορωδία; Νά
σᾶς βάλουμε καί χορωδία. Τί ἄλλο θέλετε; νά περικό-
ψουμε τή Λατρεία; Νά τήν περικόψουμε... Ἀρκεῖ ἐσεῖς
νά ἔρθετε!*

Ἀνοίγουμε διάπλατα τίς πόρτες καί δεχόμαστε τούς ἀνθρώπους ὅπως εἶναι. Εἴμαστε ἔτοιμοι νά κά-
νουμε κάθε ἀβαρία, μά κάθε ἀβαρία, ἀκόμη νά ἀμνη-
στεύσουμε καί τήν πορνεία! Νά ἀμνηστεύσουμε καί
τήν πορνεία –τό ξανατονίζω αὐτό– καί πολλά ἄλλα νά
ἀμνηστεύσουμε, ἀρκεῖ νά παρουσιάσουμε στούς ἀν-
θρώπους μας ὅτι δῆθεν *κατανοοῦμε* τόν κόσμο –ἀκοῦ-
στε! ἐντός εἰσαγωγικῶν βάζω τή λέξη *κατανοοῦμε*– ὅτι
κατανοοῦμε τόν κόσμο, καί ὅτι θά πρέπει μέ κάθε τρό-
πο νά τόν βοηθήσουμε, κάνοντας στραβά μάτια σ' ἐκεί-
να πού ἔχει. Ἔτσι, θά δεχθοῦμε σιωπηρά καί τήν ἔκ-

τρωση... καί ἄλλα πράγματα... καί ἄλλα πράγματα!

Μή νομίζετε, ἀγαπητοί μου, πὼς εἶναι οὐτοπιστικά αὐτά πού σᾶς λέω· αὐτά γίνονται σήμερα. Ναί, γίνονται! ὦ, ἂν ξέρατε πὼς σκεφτόμαστε... ὦ, ἂν ξέρατε πὼς σκέφτονται τὰ κληρικά μυαλά... ὦ, ἂν ξέρατε πὼς σκέφτονται σήμερα οἱ ποιμένες... Καί δέν μιλάω γιά τούς εὐρωπαϊούς ποιμένες, τοῦ προτεσταντικοῦ καί τοῦ ρωμαιοκαθολικοῦ κόσμου –ὦ, ἐκεῖ ὑπάρχει... *φρίξον, ἥλιε, καὶ στέναξον, ἡ γῆ...*³⁰– ἀλλά μιλάω γιά μᾶς, γιά μᾶς τούς ὀρθοδόξους! Ἄν ξέρατε σήμερα πὼς σκεφτόμαστε... Ἔτσι, ἂν μπορούσαμε λιγάκι νά πετάξουμε μερικά *ταμπού*, ὅπως λέμε, ἂν ξέρατε τί ἀποκαλύψεις θά εἶχαμε... Ἄν ξέρατε τί θά λέγαμε στόν κόσμο... ὦ, ἂν ξέρατε...

Λοιπόν, αὐτό λέγεται *συνύπαρξη*· αὐτό λέγεται ἄνοιγμα τῆς Ἐκκλησίας, γιά νά βοηθήσει δῆθεν καί νά *κατανοή*σει –ἐντός εἰσαγωγικῶν βάζω τῇ λέξει *κατανοή*σει– τόν σύγχρονο *κουρασμένο καί προβληματισμένο* ἄνθρωπο!

Καί τό ἐπιχείρημα; *Γιά νά μή φανεῖ ἡ Ἐκκλησία ὀπισθοδρομική καί ἀντικοινωνική!* Γι' αὐτό, πρέπει νά ἀκολουθεῖ τόν σύγχρονο ἄνθρωπο ἀπό πίσω· ὅπως ἀκριβῶς ἡ μαμά ἀφήνει μέν τό παιδάκι τῆς νά πάει στό σχολεῖο, στό νηπιαγωγεῖο, ἀλλά πηγαίνει ἀπό πίσω καί τό παρακολουθεῖ. Ἔτσι λοιπόν τώρα καί ἡ Ἐκκλησία θά πρέπει νά παρακολουθεῖ *ξωπίσω* τόν σύγχρονο ἄνθρωπο! Ἦ, ἂν θέλετε, ὅταν κάποιος θά ἦταν *πονηρός* –ὁ Διάβολος τό κάνει αὐτό– θά ἔκανε αὐτό πού ἔκανε

30. Βλ. *Μεγάλη Ἑβδομάς, Ὁρθρος Μεγάλης Πέμπτης*, φράση ἀπό Στιχηρὸ ἰδιόμελο τῶν Ἀποστίχων.

καί ἕνας χοιροβοσκός.

Κάποτε, λοιπόν, ἕνας εἶχε γουρούνια καί ἤθελε νά τά πάει στό σφαγεῖο. Τά γουρούνια ὅμως εἶναι πολύ δύσκολα ζῶα· γι' αὐτό ἔκανε τό ἐξῆς: Πῆρε μέσα σέ ἕναν τορβά βαλανίδια, καί τά πετοῦσε λίγα-λίγα χάμω. Τά γουρούνια ἔτρεχαν νά φᾶνε τά βαλανίδια. Προχωροῦσε αὐτός, πετοῦσε μερικά βαλανίδια, καί τά γουρούνια ἀπό πίσω. Καί ἔτσι πῆγε τά γουρούνια, μέ τά βαλανίδια, μιά χαρά στό σφαγεῖο!

Αὐτό κάνει κι ὁ Διάβολος. Τρέχει ὁ σύγχρονος κόσμος ἀπό ᾧ κι ἀπό ᾗ, τρέχει ἀλαφιασμένη ἀπό πίσω καί ἡ Ἐκκλησία γιά νά σώσει τόν κόσμο. Ταυτοχρόνως ὅμως –τί πονηρός πού εἶναι ὁ Διάβολος!– ἀπομακρύνει τήν Ἐκκλησία ἀπό τόν κύριο σκοπό της καί ἀπό τόν προορισμό της, πού εἶναι νά σώσει πραγματικά τούς ἀνθρώπους, γιατί ἀπλούστατα σ' αὐτό τό τρεχαλητό της πίσω ἀπό τόν σύγχρονο ἄνθρωπο κάνει χίλιες-μύριες ἀβαρίες... χίλιες-μύριες ἀβαρίες, πού τελικά καθεαυτές δέν σώζουν. Αὐτό κάνει ὁ Διάβολος!

Ἀλλά ἀκοῦστε πῶς τό λέει αὐτό ὁ ἀπόστολος Παῦλος, στή *Β΄ Πρὸς Κορινθίους*, γιά νά τό κατοχυρώσουμε: «*Μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις*»· μέ τούς ἀπίστους μὴν μπαίνετε στὸν ἴδιο ζυγό· δέν σηκώνεται αὐτός, δέν γίνεται· «*τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνης καὶ ἀνομίας;*»· γιατί ποιά εἶναι ἡ σχέση τῆς δικαιοσύνης μέ τὴν ἀνομία, τῆς ἀρετῆς μέ τὴν ἁμαρτία; «*τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;*»· καί ποιά εἶναι ἡ κοινωνία μεταξύ φωτός μέ τό σκοτάδι; «*τίς δὲ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαι;*», καί ποιά συμφωνία μπορεῖ νά γίνει μεταξύ Χριστοῦ καί Σατανᾶ, κάπου νά ταιριάζουν, σέ

κάποια σημεία; «ἢ τίς μερὶς πιστῶ μετὰ ἀπίστου;»³¹, ἢ ποῖο εἶναι τό μερίδιο τοῦ πιστοῦ μέ τόν ἄπιστο;

Ἀκοῦστε, λοιπόν. Αὐτό τό «έτεροζυγοῦντες» τό ἀναλύει ὁ ἀπόστολος Παῦλος μέ τέσσερα στοιχεῖα: πρῶτον μετοχή, δεύτερον κοινωνία, τρίτον συμφώνησις, καί τέταρτον μερίς. Καί τά τέσσερα αὐτά, μέ μία λέξη θά τά λέγαμε: συνύπαρξη. Θά τά ξαναπῶ: μετοχή, κοινωνία, συμφωνία, μερίς· δηλαδή συνύπαρξη. Καί λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος: Ποιά συνύπαρξη εἶναι δυνατόν νά ὑπάρχει μέ τόν ἄπιστο, μέ τόν διεφθαρμένο, μέ τόν Διάβολο; Ὑπάρχει τέτοια συνύπαρξη; Δέν ὑπάρχει. Ἀπορρίπτεται λοιπόν αὐτή ἡ μέθοδος.

Εἶπα προηγουμένως, ἄν προσέξατε, ὅτι τρεῖς τρόποι ὑπάρχουν σήμερα γιά νά διατηρήσουμε ὑγιῆ τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Θά ἔπρεπε νά μέ διορθώσετε γιατί αὐτός ὁ τρόπος (ἡ συνύπαρξη) δέν εἶναι γιά διατήρηση τῶν ὑγιῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας. Ἀγαπητοί μου, τόν ἀνέφερα τόν τρόπο αὐτόν γιατί θεωρεῖται ἀπό μερικούς ὡς ἕνας τρόπος νά διατηρηθῶ πιστός. Ἀλλά εἶναι οὐτοπία! Δέν εἶναι δυνατόν ποτέ. Νά τό ξέρετε, δέν εἶναι δυνατόν!

Ἐρχόμαστε στόν δεύτερο τρόπο, πού εἶναι ἡ ἀπλή ὑπαρξη τοῦ πιστοῦ μέσα στόν κόσμον, χωρίς ὁ ἴδιος νά μετέχει στό ἦθος τοῦ κόσμου. Ἀντιθέτως, φροντίζει, ὅσο μπορεῖ καί ἄν μπορεῖ, νά ἐπηρεάζει τό περιβάλλον του στό νά δεχθῇ τό Εὐαγγέλιο.³²

31. Β' Κορ. 6, 14-15.

32. Βλ. Ἰωάν. Χρυσοστόμον, *Εἰς τὴν Γένεσιν*, Ὁμιλία Μ', PG 53, 374: «Οὐ λέγω ἵνα μὴ συναναμιγνύμεθα τοῖς ἔθνεσιν, ἀλλ' ἵνα ἐπὶ τῆς οἰκείας ἀρετῆς μένοντες, καὶ ἐκείνοις συναναμιγνύμενοι

Γράφει ὁ ἀπόστολος Παῦλος: «μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις, καὶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου ἢ τοῖς πλεονέκταις ἢ ἄρπαξιν ἢ εἰδωλολάτραις· ἐπεὶ ὀφείλετε ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν»³³. Ἀκοῦστε τό ρῆμα, τό ἀπαρέμφατο: «συναναμίγνυσθαι». Νά μήν μπερδεύεστε, νά μήν ἀνακατεύεστε, ἐπὶ λέξει, μέ τούς πόρνους· καί δέν ἐννοῶ τούς πόρνους τοῦ κόσμου, δηλαδή τούς ἀνθρώπους πού ἦταν ἔξω ἀπό τήν Ἐκκλησία, ἢ τούς πλεονέκτες καί τούς ἄρπαγες καί τούς εἰδωλολάτρες, γιατί τότε θά ἔπρεπε νά βγεῖτε ἀπό τόν κόσμο, νά πᾶτε στά βουνά· ἀλλά ἐάν κάποιος ἀδελφός λέγεται ὅτι εἶναι πόρνος, μ' αὐτόν «μηδὲ συνεσθίειν», οὔτε νά τρῶτε μαζί του! Ὅμως μπορούμε νά ποῦμε σήμερα ὅτι ὅλοι εἶναι Χριστιανοί· συνεπῶς τί θά κάνουμε;

Ἀκοῦστε, λοιπόν· ὁ νοῦς τοῦ χωρίου εἶναι ὁ ἐξῆς: Ἐσύ, ὁ Χριστιανός, μπορεῖς νά εἶσαι μέσα στόν κόσμο. Ἐάν τώρα ὁ μπακάλης εἶναι παλιάνθρωπος, ὁ χασάπης εἶναι εἰδωλολάτρης, ὁ δικηγόρος εἶναι Μασόνος, ὁ τέταρτος εἶναι δέν ξέρω τί, ὁ πέμπτος εἶναι ὅ,τι εἶναι, πάντως κατ' οὐσίαν ἔχουν ἀπεμπολήσει, ἔχουν διώξει, ἔ-

ἐλκωμεν αὐτοὺς εἰς τὴν εὐσέβειαν, καὶ διὰ τῆς τῶν ἀγαθῶν ἔργων πολιτείας διδασκαλίας αὐτοῖς ὑπόθεσις γινώμεθα. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ κοινὸς ἀπάντων Δεσπότης συνεχώρησεν ἀναμειχθαι καὶ τοὺς πονηροὺς καὶ τοὺς ἀγαθοὺς, καὶ τοὺς εὐσεβεῖς καὶ τοὺς ἀσεβεῖς, ἵνα οἱ πονηροὶ κερδαίνωσιν ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, καὶ οἱ ἐν ἀσεβείᾳ ἔτι κατεχόμενοι χειραγωγῶνται πρὸς τὴν εὐσέβειαν. Μὴ τοίνυν ἀμελῶμεν, παρακαλῶ, μήτε ἑαυτῶν, μήτε τῶν πλησίον· ἑαυτῶν μέν, διὰ τοῦ τὰ καθ' ἑαυτοὺς οὕτως οἰκονομεῖν, ὥς δοκεῖ τῷ Θεῷ· τῶν δὲ πλησίον, ἵν' οὕτω λάμπωμεν ἐν ἀρετῇ, ὥστε καὶ σιγόντων ἡμῶν ἱκανὴν ἔχειν διδασκαλίαν τοὺς εἰς ἡμᾶς ὁρῶντας.»

33. Α΄ Κορ. 5, 9-10.

χουν ἀθετήσει τή χριστιανική τους ιδιότητα, ἐσύ τί θά κάνεις τώρα; Ἡ κοινωνία εἶναι πολύ διεφθαρμένη· τί θά κάνουμε;

Ἀκοῦστε, ἀγαπητοί μου. Θά μπῶ στὸν μπακάλη νά ψωνίσω καὶ στὸν χασάπη... Αὐτό δηλαδή πού ἔκαναν καὶ οἱ ἀρχαῖοι Χριστιανοί· αὐτό θέλει νά πεῖ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, αὐτό εἶναι ὁ νοῦς τοῦ χωρίου. Θά μπῶ νά ψωνίσω· θά κάνω τίς δουλειές μου· θά συνεργαστῶ δηλαδή μέσα στήν κοινωνία μ' αὐτούς τούς παράγοντες τούς κοινωνικούς· ἀλλά δέν θά ἔχω καμμιά σχέση μέ τό κοσμικό ἦθος, διότι ἐγώ ἔχω τό δικό μου, τό ὀρθόδοξο χριστιανικό ἦθος. Θά λέω σέ ὅλο τὸν κόσμο *Καλημέρα σας! Πῶς εἶσθε;* καὶ λοιπά.

Μάλιστα, ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέει, προκειμένου νά χειροτονηθεῖ κάποιος, νά παρθεῖ ἡ γνώμη καὶ τῶν ἑξω –ἐννοεῖ τῶν εἰδωλολατρῶν, τῶν παλιανθρώπων!– ὅτι αὐτός πράγματι εἶναι σπουδαῖος ἄνθρωπος, γιὰ νά γίνει πρεσβύτερος ἢ ἐπίσκοπος.³⁴ Ἀλλά πῶς θά πεῖ ὁ ἄλλος ὅτι εἶμαι σωστός ἄνθρωπος; Θά λέω τήν καλημέρα μου. *Καλημέρα σας! Πῶς εἶσθε; Τί κάνετε; Καλά, εὐχαριστῶ! Χαίρετε!* Δέν θά ἔχω ὅμως καμμιά συνάφεια μαζί του· οὔτε σέ ἐπισκέψεις οὔτε σέ κουμπαριές οὔτε σέ ἐκδρομές οὔτε σέ διασκεδάσεις, τίποτα, πουθενά... πουθενά!³⁵

Γιὰ τὸν τρόπο αὐτόν, θά λέγαμε ὅτι ἀπλῶς ὑπάρχω μέσα στὸν κόσμο, χρησιμοποιοῦ τὸν κόσμο, ἀλλά δέν ἔχω τό ἦθος τοῦ κόσμου.

Πρὸς τοῦτο ὁμως πρέπει νά ἀποκτήσουμε συνείδη-

34. Βλ. Α' Τιμ. 3, 7. Α' Θεσ. 4, 12. Κολ. 4, 5. Β' Κορ. 8, 21.

35. Βλ. Πρὸς Διόγνητον ἐπιστολή, PG 2, 1167-1186.

ση τοῦ πράγματος, γιά νά φυλαγόμαστε. Ἐσεῖς, σάν μεγάλοι, βοηθήστε καί τά παιδιά σας ἀναλόγως νά φυλάγονται. Νά πεῖτε: *Παιδί μου, θά πᾶς στό σχολειό. Δέν μπορεῖ τό παιδί νά μήν πάει στό σχολεῖο. Σήμερα τά σχολεῖα μας στήν πραγματικότητα εἶναι ἀρνητικά. Παιδί μου, θά πᾶς στό σχολεῖο. Πρόσεχε ὅμως· ἰδιαίτερες συντροφίες καί δοῦναι-λαβεῖν καί σχέσεις μέ συμμαθητές σου καί λοιπά δέν θά ἔχεις. Τελείωσε. Θά πᾶς νά μαθαίνεις γράμματα καί θά ἔρχεσαι ἐδῶ.*

Θά μοῦ πεῖτε: Δέν θά δεχθεῖ ἐπιδράσεις τό παιδί;

Θά ἀγωνιζόμαστε νά μή δέχεται τίς ἐπιδράσεις.

Θά βοηθᾶμε τό παιδί, ὅσο αὐτό εἶναι δυνατόν.

Καί ἡ τρίτη περίπτωση προφυλάξεως τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας –δυστυχῶς, ὁ χρόνος περνᾷ– εἶναι τῆς ἀπομονώσεως, πού σέ πολλές περιπτώσεις στήν ἐποχή μας εἶναι ἀναγκαιότατη! Ἡ ἀπομόνωση!

Πρέπει νά σημειώσουμε ὅτι τήν ἀπομόνωση τήν συνιστᾷ ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Αὐτή ἀναφέρεται στό βιβλίο τοῦ Ἡσαΐου, καθὼς καί στοῦ Ἱερειμίου,³⁶ εἶναι καί στήν *Β΄ Πρὸς Κορινθίους* ἐπιστολή. Ἀκοῦστε:

«Ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ἀφορίσθητε –ἀφορίζω σημαίνει ξεχωρίζω, βγαίνω καί ξεχωρίζω τόν ἐ-αυτό μου– λέγει Κύριος, καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἄπτεσθε, καὶ γὰρ εἰσδέξομαι ὑμᾶς.»³⁷ Φύγετε μακριὰ ἀπὸ αὐτοὺς καί χωριστεῖτε, λέει ὁ Κύριος, καί μὴν ἀγγίξετε τίποτα ἀκάθαρο, καί ἐγὼ θά σᾶς δεχθῶ.

Αὐτό σημαίνει ὅτι ὑπάρχουν περιπτώσεις πού θά ἐφαρμόσουμε τήν ἀπομόνωση. Θά ἀπομονωθοῦμε· θά

36. Βλ. Ἡσ. 52, 11. Ἱερ. 16, 5.

37. *Β΄ Κορ.* 6, 17.

ἀπομονώσουμε τὰ παιδιά μας, καί τόν ἑαυτό μας. Ναί, ὑπάρχουν περιπτώσεις. Δέν θά πᾶμε, ἐπί παραδείγματι, σέ τηλεοράσεις νά δοῦμε· δέν θά πᾶμε στόν κινηματογράφο· τελείωσε! Θά ἀπομονωθοῦμε στό σημεῖο αὐτό· πάει, τελείωσε! ἂν θέλετε νά σωθοῦμε, καί ἂν θέλετε τὰ παιδιά σας νά γίνουν καλά παιδιά. Ἀκοῦστε με, πού σᾶς τό λέω. Ἐγώ τό βγάζω αὐτό καί σάν συμπέρασμαπρακτικό ἀπό τήν πραγματικότητα.

Εἶναι φανερό ὅτι μέ αὐτούς τούς δύο τελευταίους τρόπους σέ συνδυασμό, τῆς *ὑπάρξεως* καί τῆς *ἀπομώσεως* –ὄχι τῆς *συνυπάρξεως*–, πρέπει νά προφυλαχθοῦν τὰ ὑγιῆ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, γιά νά μή νεκρωθοῦν πνευματικά.

Ἴσως θά μᾶς ἀποδοθεῖ ἡ κατηγορία τοῦ ἀπομονωτισμοῦ καί τῆς καθυστερήσεως, τῆς μή προόδου ἢ τῶν παρωπίδων ἢ τοῦ σκοταδισμοῦ, ὅπως συνήθως λένε! Ἀλλά, ἀγαπητοί μου, δέν μᾶς ἐνδιαφέρει. Ἀγαπητοί μου, δέν μᾶς ἐνδιαφέρει! ἔξ ἄλλου, «ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται»³⁸.

Κυριακή, 29 Μαρτίου 1981

38. *Ρωμ.* 1, 17. *Ἀμβ.* 2, 4. *Βλ. Γαλ.* 3, 11. *Ἐβρ* 10, 38.